

"יד ושם", מאת אהרן מגד

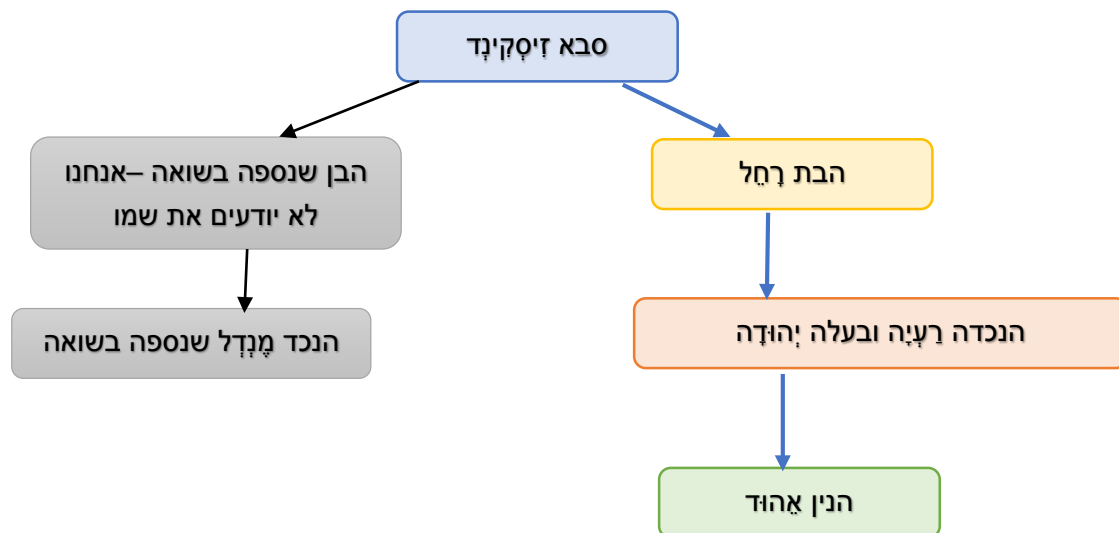
עבודה לפני קריאה:

1. מה אתם יודעים על זוג המילים "יד ושם"?
2. חפשו במילון: מה המשמעות של המילה "יד"?
3. קראו את הקטע הקצר הבא על הסופר אהרון מגד, ואחר כך כתבו: מה לדעתכם הנושא של הסיפור "יד ושם"?

אהרן מגד נולד ב-1920 בפולין, עלה עם הוריו לישראל בגיל 6 לתל אביב, שם הוא חי עד היום. הוא היה חבר קיבוץ במשך 12 שנים, ועבד בחקלאות, בדיג ובנמל חיפה. לאחר שעזב את הקיבוץ הוא עבד כעורך ספרותי ועיתונאי. מגד החל לפרסם ב-1938. כתב עד היום כ-30 ספרים.

כתיבתו של מגד היא ביקורתית, סאטירית ולעתים נוגה. הוא מתמקד ביחסים שבין הדמויות בסיפוריו, ובאמצעות אלה, מצייר תמונה של החברה בכללותה. מגד מתמודד עם נושא שמעסיק הרבה סופרים ישראלים לאחרונה: העיסוק הנוסטלגי בזהות היהודית החדשה, שדרכה ביקש "היהודי החדש", הצבר, לשחרר את עצמו במדינת ישראל.

לפני שתקראו את הסיפור הנה עץ משפחה שמתאר את הדמויות החשובות:



עכשיו קראו את הסיפור:

יד ושם מאת אהרן מגד

נוסח מקוצר

רחל – היא ביתו של סבא, אמא של רעיה

לא מוצא חן בעינינו - אנחנו לא אוהבים אותו

גלות - כך קוראים היהודים לארצות העולם מחוץ לישראל.

מיותר - לא צריך אותו

צלולה - ברורה

בבז - בלי כבוד

משכיל - מי שלמד ויודע הרבה

קהילה - community

שלולית - מעט מים על האדמה אחרי הגשם

אזמה - עם

1 כשבועיים לפני שהילד נולד הופיע סבא זיסקינד בבית של רַעְיָה ויהודה. פניו היו צהובות, כועסות, ובעיניו לא היה אור. הוא אמר שלום, פנה ישר ליהודה, ואמר:

- אני רוצה לדבר אִתְּךָ.

הם נכנסו לחדר, סבא ישב על הכיסא ויהודה ישב על המיטה, נמוך יותר.

5 - סיפרה לי רחל שאינכם רוצים לקרוא לילד בשם נכדי - מְנַדֶּלָה. אמר.

- כן... - אמר יהודה בקול חלש.

- אולי תסביר לי מדוע? - שאל.

- ...השם פשוט לא מוצא חן בעינינו. ענה יהודה.

סבא שתק, ואחר כך אמר:

10 - אני מבין שְׁמֵנְדֶּלָה לא מוצא חן בעיניכם, שם לא עברי. אבל מְנַחֵם - מה רע במנחם? הוא אמר בהתרגשות.

- זה שם... שם לא ישראלי... גלותי. ענה יהודה. הוא ידע שאין טעם להסביר, שני דורות מבדילים ביניהם.

- גלותי... - חזר סבא בכעס עצור - כולנו באים מן הגולה, אני, אביה ואִמָּה של רעיה, אביך ואִמְךָ שלך, כולנו.

15 - כן... - אמר יהודה, הוא ידע שהוויכוח מיותר, וגם שדעתו של הזקן כבר לא כל כך צלולה, רק בגלל כבודו הוא לא אמר: זהו זה!

- כן, אבל אנחנו נולדנו בארץ, זה משהו אחר.

- אתה... - אמר סבא זיסקינד בבז, אתה חושב שכאן זה משהו חדש, שכל מה שהיה שם עבר ואיננו. מת. אין לזה המשך. שאתם מתחילים הכול מחדש...

20 - לא אמרתי זאת. אמרתי רק שאנחנו נולדנו בארץ...

- נולדתם. יפה מאוד... - אמר סבא זיסקינד נרגש, אז מה? במה אתה יותר טוב מאלה שנולדו שם? חכם אתה מהם? משכיל מהם? הדם שלך אדום יותר משלהם?

- גם את זה לא אמרתי. אמרתי שכאן זה משהו אחר...

25 סבא זיסקינד איבד את סבלנותו.

- טיפשי, הוא קרא בכעס, מה אתה יודע מה היה שם? מה אתה יודע איזה אנשים היו שם? איזה קהילות? איזה ערים? מה אתה יודע איזה חיים היו שם?

- כן - אמר יהודה בעצב - אבל לנו אין כבר קשר לזה.

- אין לכם קשר? סבא זיסקינד כעס מאוד, - לְמָה... לְמָה יש לכם קשר?

30 - יש לנו... עִם הארץ הזאת.

- טיפשי! קרא סבא - חושב אתה שאנשים באים אל המדבר ועושים להם עֵם, מה? ראשון אתה לאיזה עם חדש? לא בנו של אבא אתה? לא בן בנו של סבא? רוצה אתה לשכוח אותם? מתבייש אתה בהם, שהיו להם תרבות והשכלה פי אלף יותר משלך?

35 כל מה שיש כאן זה שלולית לעומת הים הגדול שהיה שם! מה יש לך פֶּה? שבעים לשונות, שבעים קבוצות שונות זו מזו? מנהגים? צורה? כל בית כאן זה עם לעצמו, מנהגים שלו ושמות שלו, ולזה יש לך קשר, אתה אומר...?

יהודה שתק. סבא המשיך ואמר בשקט:

- אומר לך מהו קשר, קשר הוא זיכרון. אתה מבין. הרוסי קשור לעמו כי הוא זוכר את אבותיו. קוראים לו אִיוּאָן, כי לאביו קראו אִיוּאָן, ולסבו קראו אִיוּאָן. ואף רוסי לא אומר, מהיום לא קוראים לי אִיוּאָן מכיוון שלאבותיי קראו כך. אף רוסי לא אומר ראשון אני לאזמה רוסית חדשה שאין לה כלום עם האִיוּאָנים. מבין אתה?

40

גופה - גוף מת
עדות - testimony
מקל - stick

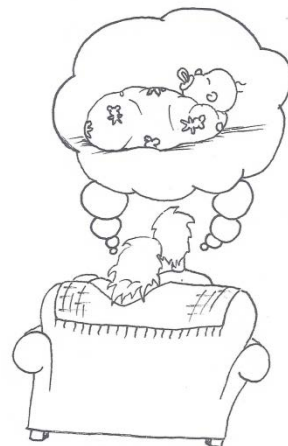
- אבל מה זה שייך? - קרא יהודה בחוסר סבלנות.
- אתה, מתבייש אתה לקרוא לבן שלך בשם מנדלה, אתה מפחד שזה יזכיר לך שהיו יהודים בשם זה. אתה חושב שצריך כבר למחוק את השם הזה לעולם, שלא יהיה לו

שום זְכָר... 45

הוא הפסיק לדבר, נאנח ואמר:

- אוי בנים, בנים, אינכם יודעים מה אתם עושים... גומרים אתם את העבודה ששונאי ישראל התחילו בה. הם העבירו מן העולם את הגופות, ואתם - את שמם ואת זכרם... לא קֶמשך, לא עדות, לא יד ולא שם, שום זכר...

50 סבא קם, לקח את מקלו ובצעדים גדולים פנה אל הדלת, ויצא.



עבודה במהלך הקריאה:

בבקשה לענות על השאלות הבאות:

4. איזה דור מייצגים רעיה ויהודה?
5. איזה דור מייצג סבא זיסקינד?
6. על מה מתווכחים יהודה וסבא זיסקינד?
7. למה, לדעתכם, אף אחד מהצדדים – סבא זיסקינד והזוג הצעיר – אינו מוותר?

יד ושם המשך הסיפור

1 התינוק היה בן זכר ושמו נקרא אהוד. כשהיה בן חודש ימים לקחו אותו רעיה ויהודה לבקר בבית סבא זיסקינד.

רעיה דפקה על הדלת. כששמעה קול מבפנים שמעה גם את דפיקות הלב שלה. מאז שנולד הילד, לא ביקר אצלם סבא אפילו פעם אחת. "אני מתרגשת נורא" אמרה רעיה ליהודה בשקט ודמעות בעיניה. יהודה לא ענה. כבר לא היה לו חשוב מה יאמר או יעשה הזקן.

הדלת נפתחה, סבא עמד בפתח, פניו היו עייפות והוא הזדקן מאוד. ברגע הראשון כאילו לא ראה אותם.

5 - שבת שלום סבא, אמרה רעיה בהתרגשות. נדמה היה לה עכשיו שהיא אוהבת אותו יותר מתמיד. סבא הסתכל בהם כאילו לא מבין, ואחר אמר: "היכנסו, היכנסו".

10 - הבאנו את התינוק אֶתנו, אמרה רעיה והביטה בתינוק באהבה.
- שבו לכם, אמר סבא וניסה לסדר מעט את הבגדים ואת המיטה.
יהודה העמיד את עגלת התינוק ליד הקיר ואמר לרעיה בשקט: "אין פה מספיק אוויר בשבילי". רעיה פתחה את החלון.

15 - עוד לא ראית את התינוק שלנו, סבא. אמרה רעיה בחיוך עצוב.
- שבו, שבו... אמר סבא, כשהוא מעמיד את קופסת העוגיות על השולחן.
- אין צורך, סבא, באמת. אמרה רעיה. - לא לָשֵׁם כך באנו.
- רק משהו. אין לי מה לתת לכם היום... אמר סבא בקול שבור. הוא הגיש שתי כוסות תה והתיישב. - שתו, שתו... אמר.

20 - את אימא לא ראיתי כבר מספר ימים, אמר לבסוף.
- אימא עסוקה... אמרה רעיה בשקט בלי להסתכל אליו. היא עוזרת לי הרבה עם התינוק...

- ואתה, מה אתה עושה עכשיו? שאל סבא את יהודה.
- עובד כרגיל, אמר יהודה, ומשחק עם התינוק כשיש לי זמן...
25 סבא הסתכל בכפות ידיו.

- קח מעט ריבה, אמר ליהודה, - היא טובה מאוד... הייתה שתיקה ארוכה. פתאום התחיל התינוק לבכות, ורעיה מיהרה להשתיק אותו. היא שרה לו ואמרה: שקט, ילד, שקט, שקט...

סבא זיסקינד פנה ליהודה ואמר:

30 - אתה חושב שאי אפשר היה להציל אותנו... את מנדלה, אפשר היה. הרבה ידידים היו להם. כל העיר אהבה אותם... איך לא חשבו על כך... הם ידעו שהגרמנים מתקרבים... (לפי: אהרון מגד, מתוך: יד ושם)

דמעה - מים מהעיניים

הזדקן (להזדקן) - הפך ליותר זקן



עגלת תינוק -

העמיד (להעמיד) - שם

הגיש (להגיש) - נתן

עבודה אחרי קריאה - בבקשה לענות על השאלות הבאות:

8. בקשה לכתוב מדוע בחר אהרון מגד את השמות סבא זיסקינד, רחל, רעיה, יהודה, מנדל ואהוד לדמויות בסיפור שלו? איך השמות עוזרים לנו להבין את המקום והתפקיד של כל דמות?
9. בבקשה לסמן (mark) **נכון או לא נכון** :

לפי הסב,

- | | |
|----------------|---|
| נכון / לא נכון | 1. יהודה חייב להבין שאי אפשר לבנות עם בלי עבר. |
| נכון / לא נכון | 2. רצוי לנתק את הקשר בין ישראל לגולה. |
| נכון / לא נכון | 3. על ההורים בארץ לתת לילדיהם שמות של ילדים שמתו בשואה. |
| נכון / לא נכון | 4. כדאי ללמוד מהרוסים איך לזכור את האבות. |

לפי יהודה,

- | | |
|----------------|---|
| נכון / לא נכון | 1. חובה לבנות בארץ ישראל חיים חדשים בלי קשר לגולה. |
| נכון / לא נכון | 2. השמות 'מנחם' ו'מנדלה' הם שמות יפים אבל לא חדשים. |
| נכון / לא נכון | 3. חבל להתווכח עם סבא זיסקינד כי שום דבר לא ישכנע אותו. |
| נכון / לא נכון | 4. עדיף לתת לתינוק החדש את השם 'מנחם' ולא את השם 'מנדלה'. |

לפי החלק השני של הסיפור,

- | | |
|----------------|--|
| נכון / לא נכון | 1. סבא זיסקינד מטפל בתינוק. |
| נכון / לא נכון | 2. סבא זיסקינד לא הסתכל בתינוק. |
| נכון / לא נכון | 3. סבא זיסקינד רצה להכיר את הנכד החדש. |
| נכון / לא נכון | 4. סבא זיסקינד חי בעבר. |

10. אחרי שקראתם את הסיפור, למה לדעתכם קוראים לו "יד ושם"?
11. בימים אלה אנחנו חוגגים את חג הפסח. כמעט בכל בית יהודי קוראים את ההגדה ומקיימים את המצווה לזכור את יציאת מצרים.

הנה שני ציטוטים :



לפני כשלוש מאות שנה הפליגה לעולם החדש אונייה ושמה 'מייפלאור'. היה זה מאורע גדול בתולדות אנגליה ואמריקה. אבל תאב אני לדעת, אם יש אנגלי אחד היודע בדיוק אימתי הפליגה אונייה זאת, וכמה אמריקאים יודעים זאת? היודעים הם כמה אנשים היו באותה אונייה? ומה היה טיבו של הלחם שאכלו בצאתם? והנה לפני יותר משלושת אלפים ושלוש מאות שנה, יצאו היהודים ממצרים, וכל יהודי בעולם... יודע בדיוק באיזה יום יצאו: בחמישה עשר בניסן, וכולם יודעים בדיוק איזה לחם אכלו היהודים: מצות. ועד היום הזה אוכלים יהודים בכל העולם כולו מצה זו בחמישה עשר בניסן... ומספרים ביציאת מצרים...

דוד בן גוריון, מתוך נאום בפני ועדת החקירה של האו"ם, 1947

אנחנו בני הארץ, נולדנו והננו חיים תוך ניתוק ממקורת היהדות וממורשת העם. הורינו, שעלו ארצה, מרדו בבית אבא המסורתי ואנו נולדנו בתוך הניתוק. גדלנו חסרי שורשים, מתנכרים למה שאנו מעולם לא ידענו...

מתוך עיתון התנועה הקיבוצית: אלכס ליבן, שדמות 17, תשכ"ה, עמ' 77

מה הקשר של הקטעים האלה לנושא שימור זיכרון השואה?

12. השואה התרחשה במאה שעברה, ורוב האנשים שעברו אותה כבר לא בחיים. האם לדעתכם יש בעיה בשימור זיכרון השואה לדורות הבאים? האם המצב דומה בישראל ובארצות הברית? מה לדעתכם החשיבות של שימור זיכרון השואה ומה היא הדרך הנכונה לעשות זאת?

חג פסח שמח ועבודה נעימה!